

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การแปลแบบล่ามในการประชุมระหว่างประเทศ: ปัญหาเรื่องภาษาและการสื่อสาร

(L'Interprète dans les conférences internationales:
Problèmes de langage et de communication)

Danica Seleskovitch

ศศิ จันทรประพันธ์

แปลและวิเคราะห์เพิ่มเติม

การแปลแบบล่ามในการประชุมระหว่างประเทศ: ปัญหาเรื่องภาษาและการสื่อสาร

โครงการหนังสือวิชาการที่น่าพิมพ์ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ให้จัดพิมพ์และจำหน่ายในราคาเยอ

ถ่ายเอกสารแทนการใช้หนังสือ
คือการทำลายภูมิปัญญาสร้างสรรค์

การแปลแบบล่ามในการประชุมระหว่างประเทศ: ปัญหาเรื่องภาษาและการสื่อสาร

Danica Seleskovitch

Professor, University of Paris III, Sorbonne Nouvelle

แปลเป็นภาษาอังกฤษโดย

Stephanie Dailey

และ

Eric Norman McMillan

แปลจากฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยและวิเคราะห์เพิ่มเติม
โดย

ศศิ จันทร์ประพันธ์

ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดยได้รับลิขสิทธิ์จากสำนักพิมพ์ Classiques Garnier

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2565

เซเลสโกวิตซ์, ดานิกา.

การแปลแบบล่ามในการประชุมระหว่างประเทศ: ปัญหาเรื่องภาษาและการสื่อสาร/
Danica Seleskovitch; แปลเป็นภาษาอังกฤษโดย Stephanie Dailey และ Eric Norman McMillan;
แปลจากฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยและวิเคราะห์เพิ่มเติมโดย ศศิ จันทรประพันธ์.

แปลจาก: *Interpreting for international conferences: problems of language and communication.*

1. การแปลและการตีความ. 2. การประชุม.

P306

ISBN 978-616-314-952-7

ISBN (ebook) 978-616-314-956-5

ลิขสิทธิ์ของรองศาสตราจารย์ศศิ จันทรประพันธ์
สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 เดือนธันวาคม 2565

จำนวน 15 เล่ม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (ebook) มกราคม 2566

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่าพระจันทร์: อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0-2223-9232

ศูนย์รังสิต: อาคารโดมบริหาร ชั้น 3 ห้อง 317 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

โทร. 0-2564-2859-60 โทรสาร 0-2564-2860

<http://thammasatpress.tu.ac.th>, e-mail: unipress@tu.ac.th

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ราคาเล่มละ 280.- บาท

สารบัญ

สารบัญแผนภูมิ	(8)
คำนำ	(9)
คำนำในการแปล	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ความเข้าใจ	12
1. ภาษาพูด	12
ความไม่คงทน	16
ความไม่สามารถเข้าถึงได้ของภาษา	20
2. ข้อความ	24
ผู้พูด	24
ตรรกะในการพูด	27
วัตถุประสงค์ของข้อความ	28
3. การวิเคราะห์	30
การแปลแบบพูดพร้อมกับการแปลแบบพูดตาม	30
ความจำ	33
ความเข้าใจต่อเนื่อง	39
สมาธิ: การกระทำโดยตั้งใจ	41
เทคนิคการวิเคราะห์	45
การอ้างอิงกับความรู้เดิม	45
จุดยืนของล่าม	48
การเห็นภาพ	50
การสังเกตลีลา	53

บทที่ 3 ความรู้	3
1. หัวข้อ	55
ผู้เชี่ยวชาญกับผู้รู้ทั่วไป	55
ระดับสติปัญญา	57
การแสวงความรู้	57
ความรู้มากไปหรือน้อยไป	59
ความรู้ของล่ำม: วิธีเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมาย	61
2. ภาษา	64
การจำแนกภาษาที่ใช้งาน	64
การรู้ภาษา	67
ความรู้ด้านภาษาอันเป็นข้อกำหนดเบื้องต้น	68
ภาษากับคำ	70
จากภาษาหนึ่งสู่อีกภาษาหนึ่ง	73
การแปลคำที่สามารถแปลได้	77
คำศัพท์เฉพาะ	80
บทที่ 4 การสื่อความ	84
1. การแบ่งแยกภาษากับความคิด	84
2. อิทธิพลภาษาแม่	86
3. ความสร้างสรรค์ในการสื่อความ	90
4. การสื่อสารกับความบริสุทธิ์ของภาษา	94
5. การมีอยู่ของล่ำม	96
6. ลีลา	99
7. โวหารที่งดงาม	100
บทที่ 5 การแปลล่ำมในทางปฏิบัติ	102
1. คุณภาพของล่ำม	103
2. การแปลล่ำมพูดตามในทางปฏิบัติ	105
3. การแปลล่ำมพูดพร้อมในทางปฏิบัติ	107
4. สภาพการณ์ทางเทคนิคในการทำงานล่ำม	109

5. ข้อความเขียนที่เตรียมมาอ่าน	113
6. ภาษาในการสื่อความ	116
7. ภาระงาน	119
เวลาที่ใช้ในการพูด	120
เวลาที่ใช้ในการฟัง	121
เวลาที่ใช้ในการเตรียมตัว	121
8. ความเหนื่อยล้า	122
บทสรุป	124

ภาคผนวก

ผนวก 1 ตัวอย่างความหลากหลายในหัวข้อการประชุมที่ล่ามอาชีพต้องแปล	126
ผนวก 2 ผลงานชิ้นอื่นๆ ของผู้เขียน	131
ผนวก 3 เชิงอรรถการแปล	132

ดัชนี	134
-------	-----

สารบัญแนพนญบ

แผนภูมิ 1 แบบจำลองความพยายามในการแปลแบบล่ามพูดตาม	3
แผนภูมิ 2 แบบจำลองความพยายามในการแปลแบบล่ามพูดพร้อม	4
แผนภูมิ 3 พลวัตความเท่าในการแปล	27
แผนภูมิ 4 กระบวนการแปลแบบล่ามพูดพร้อม	32
แผนภูมิ 5 การวิเคราะห์และเพิ่มพูนข้อมูลในการตีความ	48

คำนำ

โดย Maurice Gravier

Professor, University of Paris – Sorbonne

ล่ามการประชุมมีบทบาทสำคัญมากในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เยาวชนที่อ่านหนังสือหรือติดตามข่าวล่าสุดจะเห็นล่ามยืนอยู่ตรงกลางระหว่างผู้นำประเทศทั้งสอง เป็นเรื่องง่ายที่จะเข้าใจได้ว่าเหตุใดล่ามจึงต้องอยู่ตรงกลาง เพราะล่ามช่วยบุคคลสำคัญให้ก้าวข้ามอุปสรรคทางภาษาและให้สามารถเข้าใจซึ่งกันและกันได้มากขึ้น เขาช่วยขจัดความหวาดระแวงและอาจช่วยให้ทั้งสองสามารถบรรลุข้อตกลงได้ จึงมีบ่อยครั้งที่ล่ามต้องเข้าร่วมในการหารือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษยชาติซึ่งอาจนำไปสู่สันติภาพหรือสงคราม ความสุขหรือความสิ้นหวัง ความยากจนหรือการกระจายความมั่งคั่งอย่างเป็นธรรมยิ่งขึ้น คนหนุ่มสาวหลายคนจึงมีความปรารถนาอยู่ภายในที่ต้องการจะเป็นบุคคลซึ่งไม่แทรกแซงในความคิดของผู้อื่นแต่เป็นผู้ทรงความรู้ และเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันมีค่าระหว่างผู้นำโลก

นี่เป็นเหตุผลว่าทำไมจึงมีผู้สมัครเข้าเรียนในโรงเรียนล่ามเป็นจำนวนมาก แต่ทุกคนที่ต้องการเป็นล่ามจะมีคุณสมบัติเป็นได้หรือไม่ ล่ามจะต้องมีคุณสมบัติใดเพื่อที่จะสามารถเปลี่ยนภาษาหนึ่งให้เป็นอีกภาษาหนึ่งได้ด้วยความเร็วปานสายฟ้า และเปลี่ยนจากการทำงานในการประชุมหรือสัมมนาหนึ่งไปยังอีกการประชุมหรือสัมมนาหนึ่ง หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนจากจักรวาลความคิดหนึ่งไปสู่อีกจักรวาลความคิดหนึ่งอย่างฉับพลัน ล่ามจะต้องสามารถเปลี่ยนความคิดอย่างรวดเร็วจากความรู้หรือกิจกรรมมนุษย์แขนงหนึ่งไปยังความรู้หรือกิจกรรมมนุษย์แขนงอื่นๆ จากเศรษฐศาสตร์ไปฟิสิกส์ จากการเมืองไปสิ่งทอหรือการค้าหนัง หากพิจารณาจากคำถามที่ผมได้รับและคำถามที่ส่งมายังสำนักธุรการโรงเรียนล่ามของเราจะพบว่ามีคนจำนวนน้อยเหลือเกินที่ถามคำถามเหล่านี้กับตัวเองหรือถามอย่างถูกวิธี วิธีการที่บุคคลต่างๆ ตั้งคำถามเข้ามาพิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนเหลือเกินว่าสาธารณชนยังมีความเข้าใจที่คลุมเครือและไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการแปลล่ามอยู่มาก

บทวิเคราะห์จากผู้แปล

การแปลเป็นการถ่ายทอดความหมายจากภาษาต้นทางไปยังภาษาปลายทาง เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการสื่อสารข้ามภาษาและวัฒนธรรม การแปลที่ดีคือการรักษาความหมาย นัย และรสชาติของเนื้อความในต้นฉบับไว้อย่างครบถ้วน จึงอาจกล่าวได้ว่าล่ามเป็นผู้ถ่ายทอดความหมายแต่ไม่แทรกแซงในความคิดของผู้อื่น แต่การที่จะแปลแบบล่ามได้นั้นผู้แปลต้องเป็นผู้ทรงความรู้ คือมีข้อมูลครบถ้วนทั้งทางภาษาต้นทาง ภาษาปลายทาง และมีข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่แปล อีกทั้งมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ที่จะนำข้อมูลทั้งหมด (คือข้อมูลใหม่ที่ได้จากการฟังต้นฉบับ และข้อมูลเดิมที่เป็นความรู้ซึ่งตนมีหรือไปหามาเพิ่มเติมก่อนการแปล) มาวิเคราะห์ร่วมกันด้วยตรรกะ ทำให้เกิดความเข้าใจ และสามารถเข้าถึงความหมายที่จะนำไปถ่ายทอดต่อเป็นภาษาปลายทางนั่นเอง ปัจจุบันนอกจากล่ามจะทำงานในบริบทที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้วเรายังอาจพบล่ามทำงานในบริบทอื่นๆ เช่นในแวดวงธุรกิจ องค์กรพัฒนา การศึกษา ฯลฯ

ล่ามทำงานทั้งในบริบทที่ปรากฏตัวต่อผู้ใช้บริการเช่นล่ามพูดตาม (consecutive interpreter) ล่ามติดตามตัว (liaison interpreter) และล่ามชุมชน (community interpreter) แต่ล่ามก็อาจทำงานในบริบทที่ไม่ปรากฏตัวต่อหน้าผู้ใช้บริการได้เช่นกัน เช่นล่ามพูดพร้อม (simultaneous interpreter) และล่ามประชุมทางไกล (remote interpreter)

ในการทำงานแต่ละครั้งไม่ว่าจะเป็นการแปลเพื่อเอื้ออำนวยการสื่อสารระหว่างผู้นำระดับสูงหรือการแปลให้กับบุคคลทั่วไป นอกจากจะต้องรักษาความถูกต้องของสารแล้วสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ล่ามต้องปฏิบัติคือการรักษาความลับของงาน โดยต้องไม่นำข้อมูลที่ได้รับทราบมาจากการทำหน้าที่ล่ามไปเผยแพร่ต่อไม่ว่าข้อมูลนั้นจะมีความสำคัญระดับประเทศหรือเป็นเพียงข้อมูลทั่วไปในองค์กรก็ตาม

ในประเทศไทยก็เช่นกันที่คนทั่วไปมักมองการแปลว่าเป็นส่วนขยายของการเรียนภาษา เช่นเมื่อเรียนการฟัง พูด อ่าน เขียน ในภาษาต่างประเทศได้แล้วก็มักต่อยอดไปเรียนการแปลระหว่างภาษาต่างประเทศกับภาษาแม่โดยมองข้ามความสำคัญของการฝึกฝนทักษะทางการแปล และคิดเพียงว่าหากรู้สองภาษาก็จะสามารถแปลได้แล้ว

เมื่อวานนี้เองมีคนโทรศัพท์มาที่สำนักงานของผมและถามอย่างไร้เดียงสาว่า “คุณสอนภาษาโปรตุเกสที่สถาบันของคุณด้วยหรือเปล่า” ซึ่งผมก็ตอบไปว่า “ขอโทษนะครับคุณ คุณเข้าใจผิดแล้ว โรงเรียนสอนล่ามไม่ใช่โรงเรียนสอนภาษา สิ่งที่เราสอนคือเทคนิควิธีการแปลแบบล่าม และเฉพาะบุคคลที่มีความสามารถใช้ภาษาต่างประเทศสองภาษาได้อย่างคล่องแคล่วและสามารถใช้ภาษาแม่ของตนได้อย่างประณีตสวยงามและแม่นยำเท่านั้นที่จะได้เข้ามาเรียน ผู้ที่ต้องการเป็นล่ามเหล่านี้ยังต้องมีความสามารถในการปรับตัวและต้องคิดเร็ว นอกจากนั้นยังต้องเป็นบุคคลที่มีความใฝ่รู้และมีความสามารถที่จะศึกษากิจกรรมมนุษย์แต่ละสาขาและทุกสาขา ท้ายที่สุดในการแปลแบบล่ามผู้แปลจะต้องมีจิตใจที่แน่วแน่ สามารถควบคุมตัวเองได้อย่างดีเยี่ยม และมีสมาธิที่เฉียบแหลมและต่อเนื่อง”

ผู้ที่โทรมาถึงกับอึ้งผมจึงวางหูโทรศัพท์ไป จากนั้นถึงเวลาที่ผมจะต้องนำแขกจากต่างประเทศชมโรงเรียนซึ่งจะต้องอธิบายว่าเราฝึกล่ามกันอย่างไรด้วย ผมนำแขกไปดูห้องเรียนการแปลแบบล่ามที่มีตู้แปลและอุปกรณ์การแปลแบบพูดพร้อม นอกจากนั้นผมยังได้อธิบายให้ฟังด้วยว่าการแปลแบบพูดตามคืออะไร ซึ่งการแปลแบบพูดตามอาจเป็นการแปลที่เป็นที่สุดของการแปลล่ามทั้งหมดก็ได้ ผมอธิบายให้เขาฟังว่าหลังจากที่ได้ฟังการพูดเป็นภาษาอังกฤษแล้วล่ามจะทำการประกอบความหมายขึ้นมาใหม่และสือซ้ำออกไปเป็นภาษาฝรั่งเศสโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากเครื่องและไม่ได้สื่อสารความหมายที่ถูกต้องออกไปแต่เพียงอย่างเดียวหากยังสื่อน้ำเสียงของต้นฉบับซึ่งเป็นสิ่งที่จุดประกายให้ความคิดเกิดขึ้นด้วย ล่ามที่ดีจำเป็นต้องเป็นผู้มีวาทศิลป์ที่สามารถชักนำผู้ฟังของเขาและหากจำเป็นต้องสามารถทำให้ผู้ฟังคล้อยตามได้ แขกของผมเกิดแรงบันดาลใจขึ้นมาวูบหนึ่งและบอกว่า “คุณครับ ผมมีความคิดอย่างหนึ่ง คุณควรสอนจดชวเลขที่โรงเรียนนี้ด้วย”

บทวิเคราะห์จากผู้แปล

ในโลกตะวันตกโรงเรียนล่ามคือสถาบันระดับบัณฑิตศึกษาที่สอนหลักและวิธีการในการแปลแบบล่าม โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้จบการศึกษาออกไปประกอบอาชีพล่าม ซึ่งอาจทำงานทั้งในลักษณะที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำในองค์กรหรือทำงานเป็นล่ามอิสระที่รับงานเป็นคราวๆ ไปก็ได้

คนทั่วไปมักคิดว่าการแปลแบบพูดพร้อมเป็นการแปลรูปแบบที่ง่ายกว่าการแปลแบบพูดตามเพราะมีช่วงเวลาให้วิเคราะห์ต้นฉบับนานกว่าและสามารถจดบันทึกได้ แท้จริงแล้ว

การแปลในสองลักษณะนี้มีความแตกต่างกันในขั้นตอนวิธีการ ความคิดที่ว่าการแปลรูปแบบไหนยากหรือง่ายกว่ากันเป็นความเห็นส่วนตัว แต่ลุ่มที่มีประสบการณ์มักมีความเห็นว่าการแปลแบบพูดตามเป็นการแปลที่ต้องใช้ความสามารถระดับสูงในการวิเคราะห์และเรียบเรียงเนื้อหาตามความสัมพันธ์ที่เนื้อความส่วนต่างๆ มีต่อกันในขณะที่การแปลเป็นลุ่มพูดพร้อมเป็นเพียงการวิเคราะห์ข้อความที่รับฟังมาในตอนนั้นแล้วพูดออกไปอย่างต่อเนื่อง

คุณครับ มันไม่ใช่แบบนั้น เราไม่ต้องสอนตัวเลขที่โรงเรียนลุ่มหรือ ลุ่มไม่ได้นำคำมาร้อยต่อๆ กันเวลาแปล เขาไม่มีเวลาพอที่จะมาแปลภาพต่อทีละชิ้นทีละชิ้น วิธีที่เขาใช้ในการลุ่มนั้นไม่เหมือนกับวิธีของนักแปลเขียน สิ่งที่ลุ่มทำคือต้องแยกส่วนต้นฉบับเดิมนำมาประกอบใหม่อย่างตรงตามลักษณะตัวตนของเขาโดยมีความสอดคล้องกับลักษณะของภาษาปลายทางด้วย

ลุ่มทำหน้าที่อันน่าอัศจรรย์นี้ได้อย่างไร ผมจะไม่พยายามอธิบายแต่จะขอให้ ดานิกา เซเลสโกวิทซ์ ซึ่งสามารถทำหน้าที่นี้ได้อย่างดียิ่งเป็นผู้อธิบายแทน ดานิกาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่จะทำการอธิบายเรื่องนี้ได้อย่างดียิ่งเพราะมีอาชีพลุ่มมายาวนานและประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการเป็นลุ่ม เธอเป็นผู้หนึ่งที่ร่วมก่อตั้งสมาคมลุ่มการประชุมระหว่างประเทศและดำรงตำแหน่งเลขาธิการสมาคมอยู่เป็นเวลาหลายปี แต่เธอยังมีความเป็นครูโดยกำเนิด และการวิเคราะห์ของเธอจะเป็นประโยชน์ต่อนักจิตวิทยาและผู้ให้คำปรึกษาแนะแนวด้วย เราหวังว่าผู้อ่านที่เป็นคนรุ่นเยาว์หลายคนจะได้อ่านหนังสือที่ชัดเจนและผ่านการไตร่ตรองมาอย่างทะลุปรุโปร่งเล่มนี้แล้วนำไปติดต่อด้วย การฝึกลุ่มจำนวนมากอาจไม่ใช่เรื่องจำเป็นแต่เราควรค้นหาเหล่าเยาวชนที่มีความน่าจะเป็นว่าจะสามารถประกอบอาชีพที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อสังคมนี้ได้อย่างประสบความสำเร็จ หนังสือของ ดานิกา เซเลสโกวิทซ์ จะช่วยจัดภาพเพื่อฝันของบางคนได้แน่นอน และผมมั่นใจว่าหนังสือเล่มนี้จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจไปสู่วิชาชีพที่ต่อเนื่องและทรงคุณค่าสำหรับหลายคนเช่นกัน

คำนำในการแปล

หนังสือ *การแปลแบบล่ามในการประชุมระหว่างประเทศ: ปัญหาเรื่องภาษาและการสื่อสาร* แปลจาก *Interpreting for International Conferences: Problems of Language and Communication (L'Interprète dans les conférences internationales: Problèmes de langage et de communication)* โดย Danica Seleskovitch เป็นหนังสือที่ให้คำอธิบายเบื้องต้นได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ว่าล่ามการประชุมคือใคร ทำหน้าที่อะไร และบุคคลต้องมีคุณสมบัติใดเป็นพื้นฐานก่อนจะมาเป็นล่ามการประชุมได้ หลายคนมักมีความเข้าใจผิดๆ ว่าคนที่สามารถใช้ภาษาต้นทางและภาษาปลายทางได้คล่องจะสามารถเป็นล่ามการประชุมได้ หรือผู้ที่สามารถพูดภาษาต่างประเทศได้ด้วยสำเนียงไพเราะจะเป็นล่ามที่ดีได้ แท้จริงแล้วความสามารถทางภาษาเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ล่ามนำมาใช้เพื่อเข้าถึงความหมายในต้นฉบับและเพื่อสื่อความหมายนั้นออกไป หลายคนอาจคิดว่าการแปลล่ามเป็นเทคนิคขั้นสูงที่ต้องยึดขึ้นไปจากการแปลเอกสาร (การแปลแบบเขียน) แต่ความจริงการแปลล่ามมีวิธีการที่แตกต่างจากการแปลเอกสารอยู่มาก แม้จะเป็นการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่งเหมือนกันก็ตาม ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ปัจจุบันมีความต้องการใช้งานล่ามการประชุมเพิ่มขึ้น แต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายหรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมล่าม และยังไม่มีการสอบวัดมาตรฐานหรือจัดลำดับใดๆ เกี่ยวกับล่าม อีกทั้งมีสถาบันการศึกษาเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นที่เปิดสอนวิชาการแปลล่าม จึงยังมีช่องว่างเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องการแปลล่าม และมีพื้นที่อีกมากสำหรับการพัฒนาทักษะล่ามไทย

ผู้แปลมีจุดประสงค์เพื่อนำหนังสือ *การแปลแบบล่ามในการประชุมระหว่างประเทศ: ปัญหาเรื่องภาษาและการสื่อสาร* มาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาการแปลล่ามของสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับผู้สนใจทั่วไป หนังสือเล่มนี้เป็นตำราการแปลล่ามเล่มแรกๆ ที่เขียนโดยปรมาจารย์ด้านการแปลล่าม จึงเป็นตำราที่ทรงคุณค่าและมีหลักการที่ยังสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน ผู้แปลได้แทรกบทวิเคราะห์จากประสบการณ์ในการเป็นล่ามการประชุมของตัวเองเข้าไปในเนื้อหาของหนังสือด้วย (อักษรตัวเอน) เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับบริบทปัจจุบัน และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนวิชาล่ามในประเทศไทย

สุดท้ายนี้ ผู้แปลขอขอบคุณสำนักพิมพ์ Classiques Garnier เจ้าของลิขสิทธิ์ที่อนุญาตให้แปลหนังสือเล่มนี้เป็นภาษาไทย ขอขอบคุณล่ามรุ่นก่อนๆ ที่ถ่ายทอดประสบการณ์ แง่คิดในวิชาชีพล่ามให้แก่ผู้แปล และเป็นตัวอย่างที่ดีในเชิงจริยธรรม ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ให้ทุนสนับสนุนการแปลครั้งนี้ และขอขอบคุณสาขาวิชาภาษาอังกฤษที่ให้ความสนับสนุนผู้แปลเสมอมาในการเรียนการสอนวิชาการแปลล่าม

ศศิ จันทรประพันธ์

ธันวาคม 2565

บทที่ 1

บทนำ

“Menschen haben Augen zum Lesen und nicht zum Sehen”

BRECHT, Galilei.

ปัจจุบัน อุปสรรคในการสื่อสารนั้นได้ถูกจัดไปแทบจะหมดสิ้นแล้ว อากาศยานซึ่งทำให้เมืองใหญ่มีระยะห่างกันเพียงไม่กี่ชั่วโมง ได้ทำให้เราวัดระยะทางเป็นชั่วโมงที่ใช้ในการบินแทนที่จะวัดเป็นไมล์หรือ กิโลเมตร วิทยุและโทรทัศน์นำข้อมูลความคิดเข้าไปถึงครัวเรือนที่อยู่ห่างไกลที่สุด สังคมซึ่งในอดีตไม่เคยทราบถึงการมีอยู่ของสังคมอื่นๆ มานานนับศตวรรษ กลับเริ่มเผยตัวออกมาจากภาวะโดดเดี่ยวอันยาวนานของตนและมีการสื่อสารกันเป็นประจำทุกวันในปัจจุบัน นวัตกรรมทางเทคโนโลยีถูกนำมาใช้พร้อมกัน ในทุกส่วนของโลก และทุกหนแห่งการดำเนินชีวิตกลับมีความคล้ายคลึงกันมากขึ้นทุกที

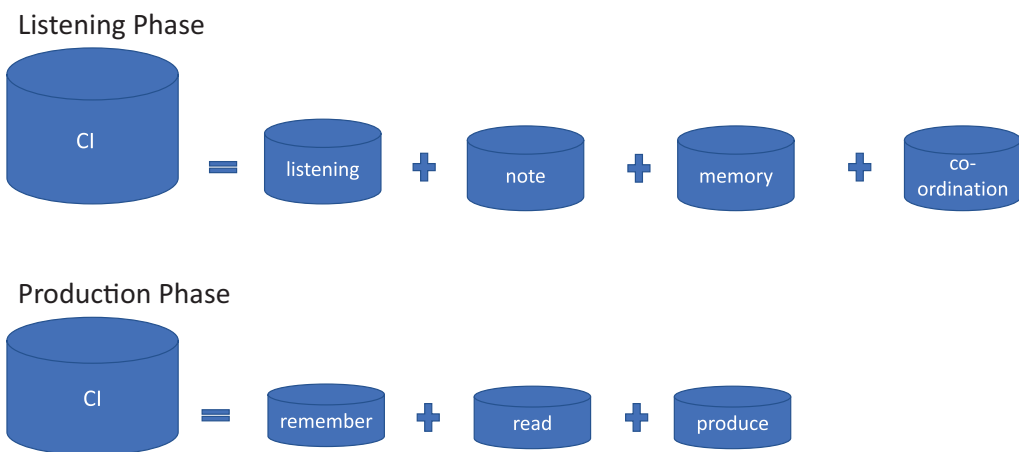
แม้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะประสบความสำเร็จในการขจัดอุปสรรคส่วนมากที่กีดกันผู้คนออกจากกัน หากยังมีอุปสรรคอีกประการที่ยังคงอยู่และต้านต่อแนวโน้มดังกล่าวนี้ อีกทั้งได้ทำให้เกิดปัญหาที่ดูเหมือนจะไม่สามารถจัดให้สิ้นไปได้แม้จะมีความพยายามมากมายที่จะเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกัน อุปสรรคดังกล่าวคืออุปสรรคทางภาษาซึ่งเป็นคำสาปดั้งเดิมที่เป็นผลมาจากการสร้างหอคอยบาเบลในพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิม

ภาษาเป็นการแสดงออกทางอารยธรรมและภาษานั้นก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สร้างสม อารยธรรมดังกล่าวให้เกิดขึ้นมา แต่ภาษาก็ได้ต้านทานต่อการผ่านกระบวนการด้วยเครื่องจักรมา ช้านาน แม้จะมีการลงทุนทรัพยากรจำนวนมหาศาลไปตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เครื่องจักร สำหรับแปลภาษาก็ยังไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รายงานสภาวิจัยแห่งชาติ (National Research Council) ของสหรัฐฯซึ่งตีพิมพ์ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2509 ได้ประเมินช่วงเวลาที่มีการวิจัยสิบปีก่อนหน้านั้นและงบประมาณ 19 ล้านเหรียญสหรัฐฯที่รัฐบาลใช้จ่ายไปเพื่อการนี้ รายงานระบุว่าผู้แปลที่เป็นมนุษย์สามารถทำงานได้เร็วและชัดเจนกว่าเครื่องถึงร้อยละ 21 และสามารถแปลได้ถูกต้องแม่นยำกว่าเครื่องถึงร้อยละ 10 และเราขอเสริมว่าผู้แปลที่เป็นมนุษย์นั้นคงจะมีราคาถูกกว่าเครื่องแปลด้วย แม้อาจมีการถกเถียงกันเรื่องตัวเลขที่แน่นอน ตัวเลขเหล่านี้ก็ยังมี นัยที่ชัดเจนพอที่จะนำไปขบคิดต่อได้

ดังนั้นเหล่านักแปลและล่ามจึงมีภารกิจที่ทอดยาวไปข้างหน้าอีกนับหลายปีในการทำงาน ส่วนที่ใช้เครื่องจักรยังไม่เป็นผล อาชีพคู่แฝดทั้งสองนี้มีเป้าประสงค์เดียวกัน ใช้หลักการเดียวกัน และใช้-หรือสามารถใช้-หลักทฤษฎีเดียวกันเป็นพื้นฐานได้ กระนั้นก็ตาม แม้คำว่า “นักแปล” (translator) และ “ล่าม” (interpreter) มักถูกนำมาใช้แทนที่กันและกัน แต่แท้จริงแล้วทั้งสองคำ นี้เป็นคำที่ใช้เรียกผู้ทำงานในวิชาชีพซึ่งมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ดังนั้นก่อนเริ่มเนื้อหาของ หนังสือเล่มนี้ เราจึงควรกำหนดนิยามที่แตกต่างกันระหว่างสองอาชีพดังกล่าว การแปลคือการเปลี่ยน ข้อเขียนหนึ่งไปเป็นข้อเขียนในอีกภาษาหนึ่ง แต่การแปลล่ามคือการเปลี่ยนข้อความพูดข้อความหนึ่ง ไปเป็นข้อความพูดในอีกภาษาหนึ่ง ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งสำคัญ ในการแปลแบบเขียนความคิดที่ ได้รับการนำมาพิจารณา วิเคราะห์ และต่อมาถ่ายทอดเป็นอีกภาษาหนึ่งนั้นถูกบรรจุอยู่ในสภาพ แวดล้อมซึ่งคงที่ ซึ่งก็คือตัวข้อเขียนนั่นเอง ไม่ว่าจะดีหรือเลวข้อเขียนดังกล่าวมีความเสถียร ไม่สามารถเปลี่ยนรูปแบบไปได้ และถูกกำหนดให้เป็นเช่นนั้นตลอดไป และเช่นเดียวกับต้นฉบับ ตัวบทแปลเองก็ถูกห่อหุ้มอยู่ภายในข้อเขียนอีกเช่นกันโดยถูกผลิตขึ้นมาเพื่อผู้อ่านซึ่งผู้แปลไม่รู้จัก ทว่าการแปลล่ามในการประชุมเป็นสิ่งที่แตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง ล่ามการประชุมจะต้องอยู่ในที่ ประชุมร่วมกับทั้งผู้พูดและผู้ฟังโดยทำงานกับข้อความซึ่งสื่อออกมาด้วยคำที่จะคงอยู่เพียงชั่วครู่ คำเหล่านี้มีความสำคัญในความหมายที่สื่อออกมามากกว่ารูปแบบ ล่ามเป็นผู้เข้าร่วมในวาทกรรม คำพูดของล่ามมุ่งเป้าไปที่ผู้ฟัง ล่ามพูดกับผู้ฟังโดยตรงและหวังได้รับปฏิกิริยาตอบสนองจากผู้ฟังต่อ คำพูดของตน งานเหล่านี้เป็นสิ่งที่ล่ามทำด้วยความเร็วมากกว่าความเร็วในการแปลงงานเขียนของ นักแปลประมาณ 30 เท่า

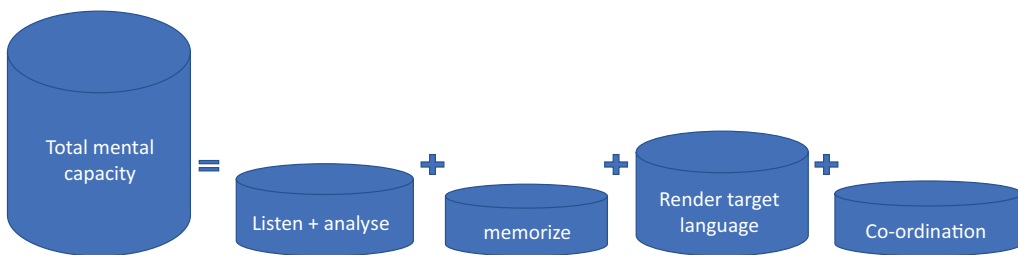
บทวิเคราะห์จากผู้แปล

ความแตกต่างที่เห็นชัดเจนระหว่างงานของนักแปลกับงานของล่ามคือนักแปลไม่ต้องบริหารจัดการภาระทางปัญญา (cognitive load) มากเท่ากับล่าม ภาระทางปัญญาคือการจัดสรรทรัพยากรทางสมองเพื่อปฏิบัติหน้าที่หลายๆ อย่างซึ่งต้องทำพร้อมกันให้สอดคล้องลงตัว Gile (2009) ได้เสนอแบบจำลองความพยายามที่ใช้ในการแปลล่าม (Effort Models) โดยระบุว่าในช่วงแรกของการแปลแบบล่ามพูดตามซึ่งเป็นช่วงที่ล่ามพึ่งต้นฉบับความพยายามที่ต้องใช้คือ การฟัง การจดบันทึก การจำ และการประสานความพยายามทุกส่วนให้สอดคล้องกัน ล่ามต้องกำหนดกลยุทธ์ให้สมดุลเพื่อจัดสรรทรัพยากรที่จะนำมาใช้กับความพยายามแต่ละส่วนให้ลงตัวเพราะการตัดสินใจนำทรัพยากรทางปัญญามาใช้กับความพยายามส่วนหนึ่งย่อมหมายความว่ามีความพร้อมทรัพยากรทางปัญญาที่สามารถนำไปใช้กับความพยายามส่วนอื่นๆ เหลือน้อยลงด้วยเนื่องจากหน้าที่เหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติพร้อมกัน ในช่วงที่สองของการแปลแบบล่ามพูดตามหน้าที่ซึ่งล่ามต้องปฏิบัติพร้อมในเวลาเดียวกันคือ การเรียกคืนความจำ การอ่านบันทึก และการผลิตคำแปลออกมาในภาษาปลายทาง เราอาจอธิบายแบบจำลองของ Gile ได้ด้วยแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 1 แบบจำลองความพยายามในการแปลแบบล่ามพูดตาม

ในการแปลแบบล่ามพูดพร้อม Gile แบ่งความพยายามที่ต้องปฏิบัติพร้อมกันออกเป็น การฟัง การจำ การสื่อความในภาษาปลายทาง และการประสานความพยายามทุกส่วนเข้าด้วยกัน โดยแบบจำลองความพยายามอาจแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิ 2 แบบจำลองความพยายามในการแปลแบบล่ามพูดพร้อม

ในการแปลทั้งสองแบบหลักการสำคัญคือการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาที่ใช้ให้สมดุลและให้ความต้องการใช้ทรัพยากรดังกล่าวไม่สูงเกินระดับทรัพยากรที่มีอยู่ ณ เวลานั้น

Gile, D. (2009). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins publishing company.

การแปลแบบล่ามมีเป้าประสงค์ที่จำกัดมากกว่าและมีความซับซ้อนมากกว่าการแปลแบบเขียน แต่เป็นวิชาชีพที่มีความเก่าแก่พอๆ กับการแปลแบบเขียน เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมาและใช้ภาษาในการสื่อสารกัน มนุษย์เราได้ใช้ตัวกลางเพื่อถ่ายทอดความจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง เราอาจพูดได้ว่าการแปลแบบล่ามมีมาช้านาน แต่ในประวัติศาสตร์ยุคหลังความรู้ของมนุษย์ได้ขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นมากจนถึงจุดที่สามารถก้าวผ่านเขตแดนของประเทศได้ในทุกสาขา จึงเกิดความไม่สะดวกเพิ่มขึ้นในการที่จะต้องสื่อสารกันด้วยความรู้ทางภาษาที่ไม่สมบูรณ์หรือการที่ต้องอาศัยตัวกลางแบบเฉพาะกิจอยู่เสมอ นี่เป็นเหตุผลที่ทำให้การแปลแบบล่ามมีแนวโน้มจะกลายเป็นวิชาชีพซึ่งดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญอย่างรวดเร็ว กอปรกับการที่มีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศต่างๆ เพิ่มขึ้น

ปัจจุบันมีการแปลล่ามแบบหลักอยู่สองประเภทคือการแปลแบบพูดตาม (consecutive interpretation) และการแปลแบบพูดพร้อม (simultaneous interpretation) ในการแปลแบบพูดตามนั้นล่ามจะแปลหลังจากผู้พูดได้พูดจบลงไปแล้ว ซึ่งการพูดนั้นอาจกินเวลาดั้งแต่ไม่กี่วินาที (ด้วยคำเพียงไม่กี่คำ) ไปจนถึงหลายนาที (ด้วยคำเป็นร้อยหรืออาจเป็นพันคำ)

แต่เดิมการแปลแบบพูดตามเป็นการแปลล่ามชนิดเดียวที่มีอยู่ ซึ่งเหล่าล่ามอาวุโส เช่น André Kaminker และ Jean Herbert ทำได้ดีจนมีชื่อเสียง แต่ปัจจุบันการแปลแบบนี้มีใช้น้อยลง ช่วงยุคสันนิบาตชาติ (League of Nations) การแปลแบบนี้เฟื่องฟูมากและใช้มาตลอดในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council) จนถึงเมื่อไม่นานมานี้เอง แต่ปัจจุบันมีสถิติระบุว่า การแปลล่ามไม่ถึงร้อยละ 10 เป็นการแปลแบบพูดตาม ซึ่งส่วนมากใช้ในการประชุมที่ใช้สองภาษาเท่านั้น

การแปลแบบพูดพร้อมสามารถถ่ายทอดเนื้อหาความไปเป็นอีกภาษาหนึ่งได้ในเวลาที่เกือบจะเป็นเวลาเดียวกันกับที่ได้มีการสื่อเนื้อหาความนั้นออกมาในภาษาแรก ล่ามจะแปลตามหลังผู้พูดต้นฉบับอย่างมากก็เพียงไม่กี่วินาที โดยผู้พูดจะพูดอย่างต่อเนื่องเข้าสู่ไมโครโฟนและเสียงของเขาจะส่งต่อไปยังล่ามซึ่งจะพูดข้อความที่เป็นภาษาของตนเข้าสู่ไมโครโฟนที่จะนำเสียงของเขาไปยังผู้ฟังที่รับฟังคำแปลในภาษานั้นอยู่ การแปลแบบพูดพร้อมได้นำมาใช้อย่างแพร่หลายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยใช้ครั้งแรกในการพิจารณาคดีเนือร์นแบร์ก (Nuremberg Trials) และจากนั้นจึงนำมาใช้ที่สหประชาชาติ การถ่ายทอดเสียงภาษาอังกฤษจากการหารือสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ (General Assembly) ได้ช่วยให้เกิดความเชื่อถือต่อล่ามการประชุมเป็นอย่างยิ่ง ล่ามผู้แปลคำพูดของผู้แทนสหภาพโซเวียตเป็นภาษาอังกฤษกลายเป็นดาวเด่นของเหตุการณ์ในครั้งนั้น นับแต่นั้นเป็นต้นมาการแปลแบบล่ามได้แทรกซึมเข้าสู่ทุกภาคส่วน ปัจจุบันไม่มีองค์การของยุโรปหรือองค์การระหว่างประเทศองค์การใด (EU, UNESCO, FAO, UPU, WHO, OECD, ICAO) ที่ไม่มีคณะล่ามนั่งทำงานในตู้แปลกับหูฟังและไมโครโฟน นอกจากนี้ยังมีการนำการแปลล่ามไปใช้ในการประชุมภาคเอกชนอีกนับไม่ถ้วน ด้วยเหตุที่มีการแปลแบบพูดพร้อม จำนวนภาษาที่ใช้ในการประชุมระหว่างประเทศจึงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และไม่นับว่าเป็นเรื่องแปลกอีกต่อไปที่การประชุมหนึ่งครั้งจะใช้ภาษาสี่หรือแม้กระทั่งเก้าภาษา